

PostDoc
Latvia

Baltic Slurry Acidification

Piensaimniecības slodzes vidē

Jaunu rīku izstrāde bioekonomikas ilgtspējas novērtējumam (1.1.1.2/VIAA/1/16/065)

Janis Brizga, Latvijas Universitāte

Valsts izpētes
attīstības aģentūra

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Reģionālās
attīstības fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Projekta mērķi

Šis divu gadu pētniecības projekts ir vides zinātnes jomā.

Mērķis - piedāvāt starpdisciplināru jautājumu pārskatu, kas saistīti ar potenciālu bioekonomikas izaugsmi Latvijā, nosakot tās nākotnes tendences:

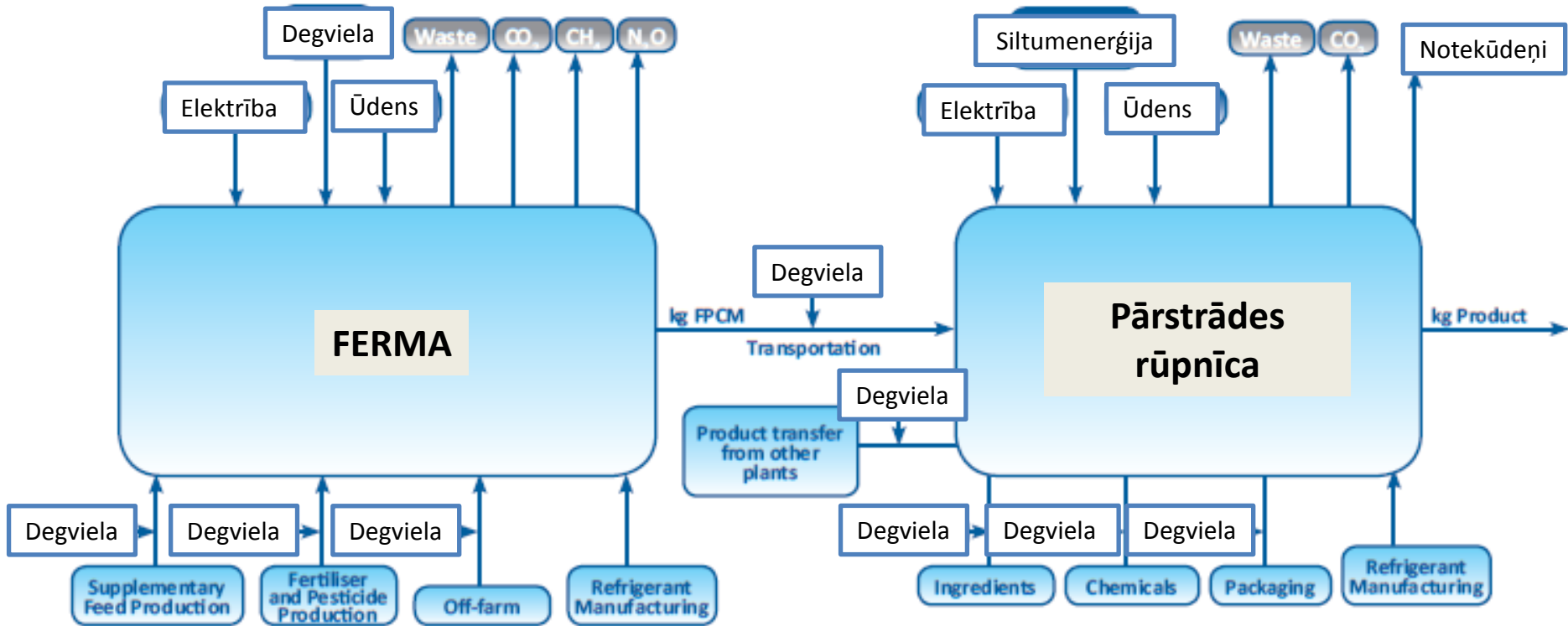
- (1) izmantojot **ielaides-izlaides** un **dzīves cikla ietekmes** uz vidi novērtējuma metodes, lai noteiktu zināšanu trūkumu un novērtētu ilgtspējīgu bioloģisko resursu izmantošanas robežas;
- (2) nodrošinot detalizētu un pilnīgu priekšstatu par trīs bioekonomisko nozaru ekoloģisko novērtējumu: **pārtikas**, **produktu** un **enerģijas** jomās.

Daži fakti par piensaimniecību

- Pārdotā piena apjomi Latvijā 2018.g. - 88 miljoni EUR;
- Taču popularitāti gūst arī piena **alternatīvas** (2018.g. 37 % pieaugums)
- **Tirgus līderis** - Rīgas Piena Kombināts ar 37% (RIMI – 14 %; Valmieras piens – 10 %)
- **Bioloģiskos** piena produktus ražo:
  - [A/S „Tukuma piens” / zīmols „Baltais eko”](#): bio piens, kefīrs, krējums, biezpiens, jogurti, putras, biezpiena sieriņi, sviests
  - [A/S „Talsu piensaimnieks”](#): bio piens, kefīrs, biezpiens
  - [A/S „Lazdonas piensaimnieks”](#): bio kefīrs, biezpiena siers
  - [SIA „Skrīveru saldumi”](#): piena konfektes "Skrīveru Gotiņa" no bioloģiskā piena (pārējās sasāvdaļas nav bioloģiskās)

Piena dzīves cikls

Slodžu pārdale: ekonomiskā,
pēc proteīniem,

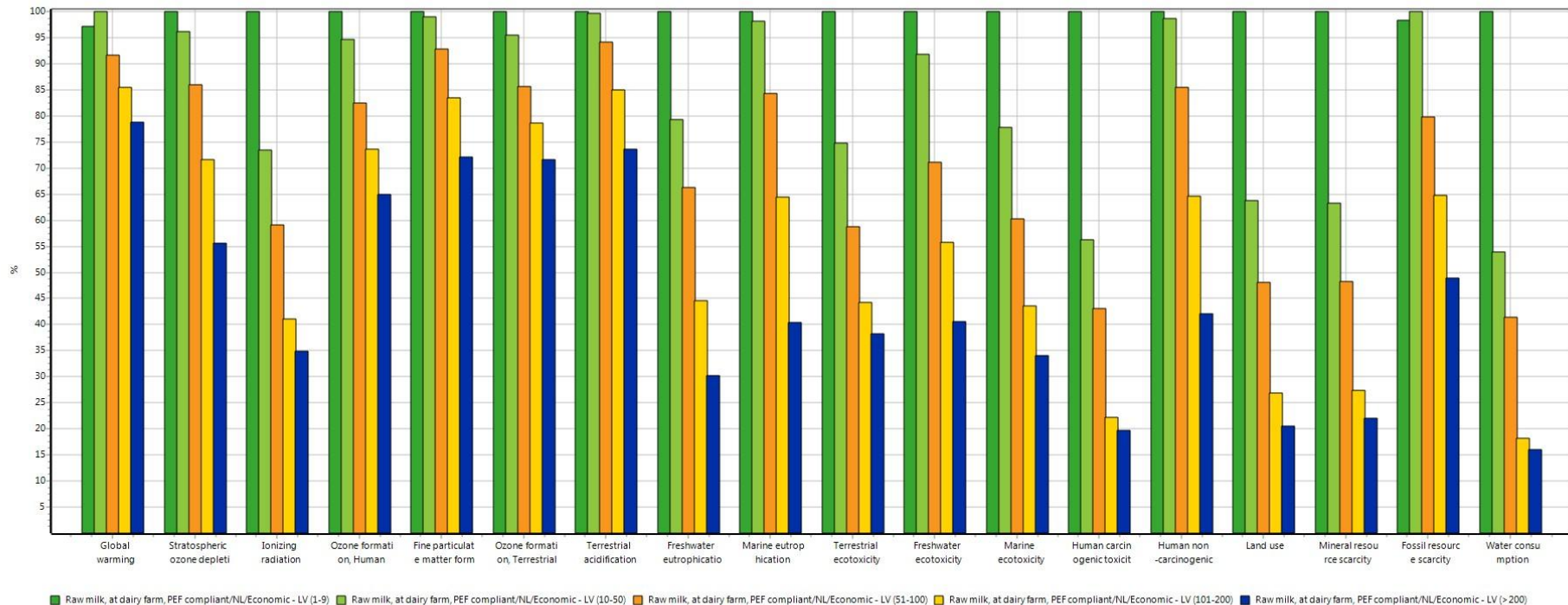
Pienrūpniecības būtiskākās ietekmes uz vidi

Piens – viens no *Top 10* produktiem ar lielāko ietekmi uz vidi; pārtikas produktu grupā otrais nozīmīgākais aiz gaļas.

Pienrūpniecība Latvijā atstāj būtisku ietekmi uz:

- **zemes** lietojumu - 120 000 ha
- **klimate** pārmaiņām - 3,6 % oglekļa pēdas
- **ūdens** kvalitāti – ~10% radītās eitrofikācija
- **paskābināšanos** - ~4% radītā piezemes smoga

Vides slodžu daudzveidība

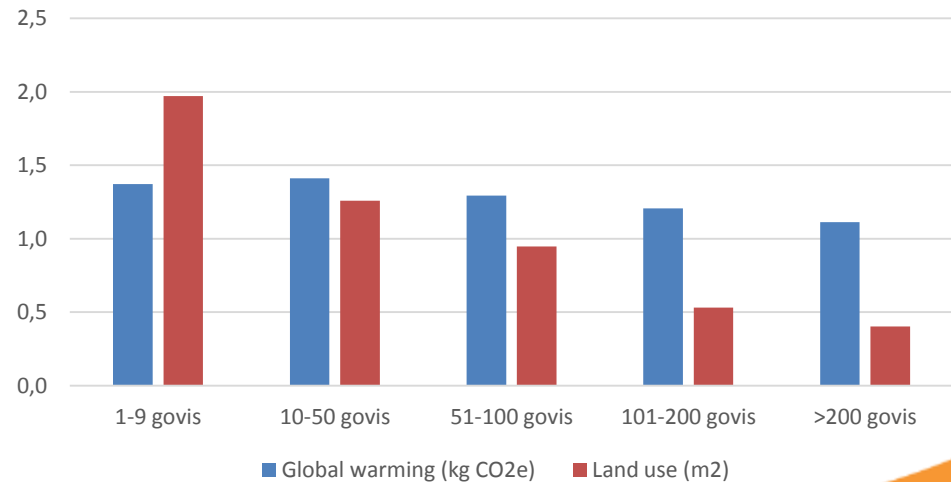

Ietekme uz klimata pārmaiņām un zemes lietojums

Būtiskākie mainīgie:

- **augšnes tips** un ar to saistītās N_2O emisijas (De Vries un De Boer, 2010),
- **barības sastāvs un šķirne** (saistīta ar ražību) (Vergé et al., 2007),
- **lauksaimniecības intensitāte** (galvenokārt saistībā ar ražību un diētu)
- **kūtsmēslu apsaimniekošana.**

SEG emisijas un zemes lietojums uz 1 kg piena

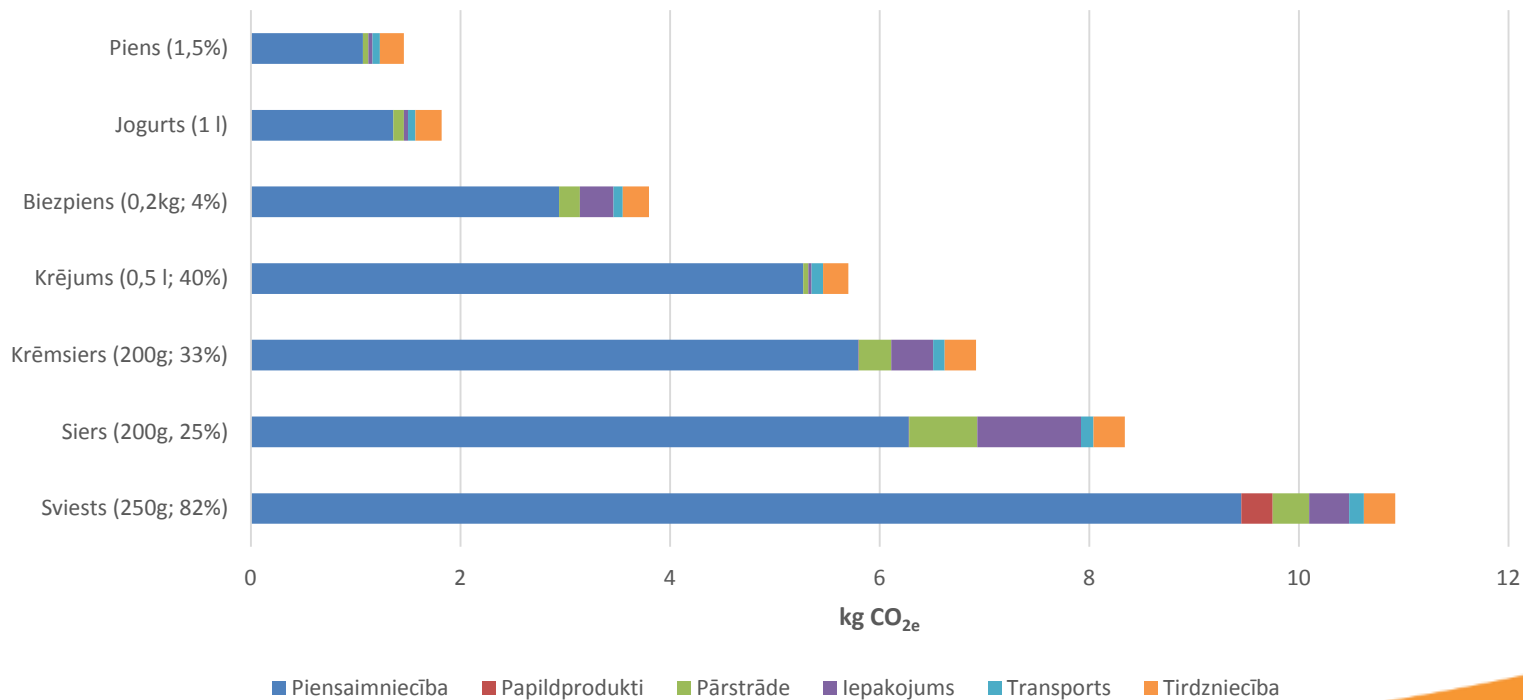
Bioloģiskā vs Konvencionālā saimniecība

- Atšķirīgas barošanas stratēģijas:
  - Konvencionālā lauksaimniecība
    - Importēta kombinētā barība palielina **fosfora un slāpekļa** emisijas
  - Bioloģiskā lauksaimniecība
    - samazināt **pesticīdu** lietošanu un **fosfora** emisijas
    - prasa ievērojami lielāku **lauksaimniecības zemju platību** nekā konvencionālā ražošana (var būt pozitīvs efekts uz bioloģisko daudzveidību)
  - Abās sistēmās ir nepieciešami uzlabojumi **SEG emisiju, paskābināšanās un eitrofikācijas** procesu mazināšanā

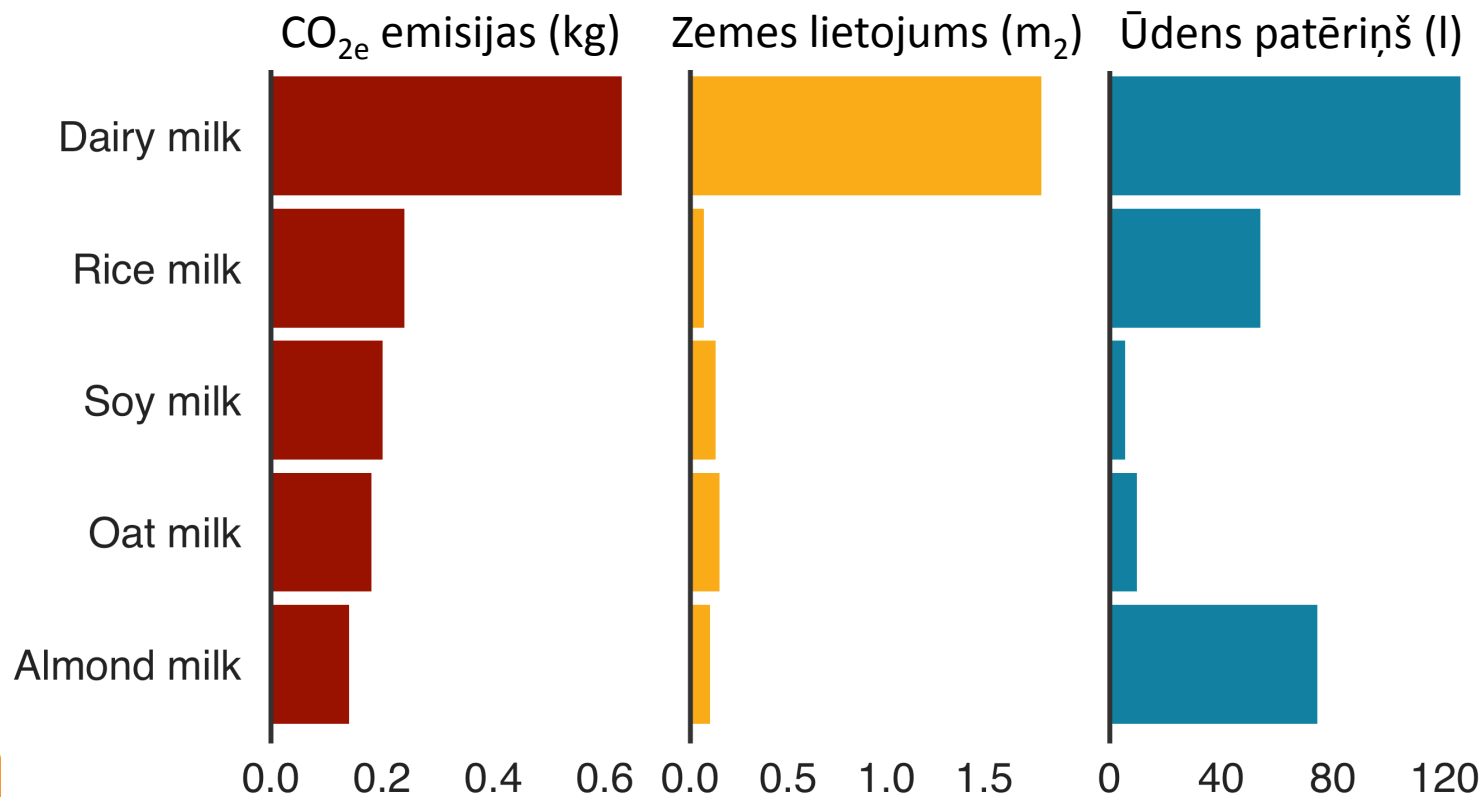
{Cederberg, 2000 #2868}

Piena produktu klimata slodzes (kg CO_{2e})

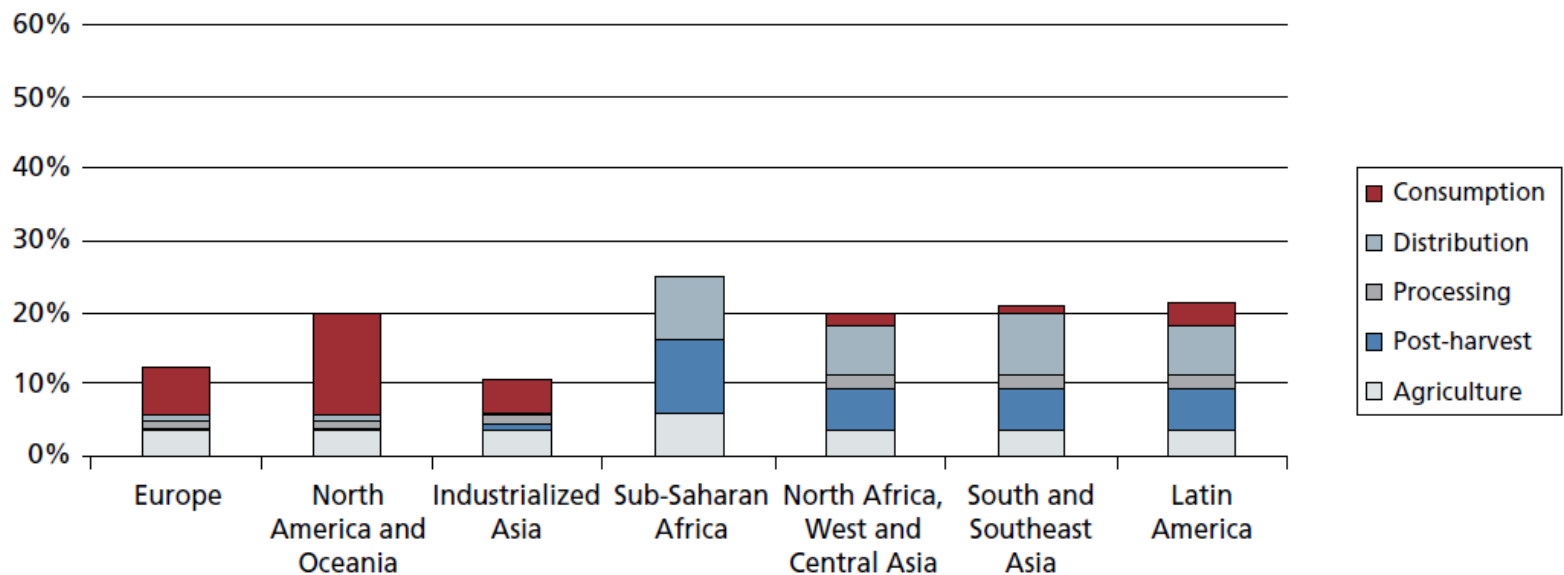

Piena alternatīvas

Source: Poore & Nemecek (2018), Science. Additional calculations, J. Poore

Piena produktu zudumi

Avots: FAO, 2012

Iespējas būt zaļākiem: pienrūpniecības vērtību ķēde

	Lopbarība	Piena ražošana	Pārstrāde	Iepakojums	Loģistika	Izplatīšana	Patēriņš
Ietekmes	<ul style="list-style-type: none"> -Lauksaimniecības ķīmikālijas; -Energijas patēriņš; -Zemes lietojums; -Bioloģiskā daudzveidība. 	<ul style="list-style-type: none"> -Lopu gremošanas traktā radītās SEG emisijas ; -Energijas patēriņš; -Dzīvnieku labklājība; -Ūdens patēriņš. 	<ul style="list-style-type: none"> -Energijas patēriņš; -Ūdens un notekūdeņi. 	<ul style="list-style-type: none"> -Resursu patēriņš; -Energijas patēriņš. 	<ul style="list-style-type: none"> -Degvielas patēriņš; -Dzesēšanas iekārtas. 	<ul style="list-style-type: none"> -Energijas patēriņš; -Dzesēšanas iekārtas. 	<ul style="list-style-type: none"> -Atkritumi; -Energijas patēriņš.
Iespējas	<ul style="list-style-type: none"> - Lauksaimniecības sistēmas uzlabojumi; - Energoefektivitāte 	<ul style="list-style-type: none"> -Lopbarības efektivitāte; - Energoefektivitāte; -Kūtsmēslu apsaimniekošana 	<ul style="list-style-type: none"> - Energoefektivitāte; -Labākās pieejamās tehnoloģijas. 	<ul style="list-style-type: none"> -Ilgtspējīgi materiāli; - Energoefektivitāte 	<ul style="list-style-type: none"> -Degvielas izvēle; -Transporta efektivitāte; -Braušanas stils. 	<ul style="list-style-type: none"> -Otrreizējā pārstrāde; - Energoefektivitāte; -Atkritumu apsaimniekošana 	<ul style="list-style-type: none"> - Energoefektivitāte; -Atkritumu apsaimniekošana; -Pārtikas plānošana.

Ieteikumi lopkopībā

- Ieteicamie uzlabojumi **konvencionālajā ražošanā**:
  - izmaiņas **koncentrāta barībā**;
  - lauksaimniecības barības vielu plūsmu uzlabošana, lai samazinātu barības vielu pārpalikumus, un pieprasījums pēc mazāk toksisku **pesticīdu** izmantošanas importētajā koncentrētajā barībā.
- Ieteiktie uzlabojumi **bioloģiskajā ražošanā**:
  - **barības diferenciācija** (rapsis, zirņi), palīdzētu mazināt metāna emisijas;
  - saimniecības **pašnodrošinājuma** palielināšana (piem., bites).
- Uzlabota **kūtsmēslu** apsaimniekošana

Transporta un loģistikas risinājumi

Transporta veido 5-10 % piena dzīves cikla enerģijas patēriņa.

Uzdevums : Samazināt transporta radīto enerģijas patēriņu un izmaksas, efektīvizējot loģistiku, iesaistot darbiniekus un izmantojot jaunākās tehnoloģijas.

Ieteicamie pasākumi:

- Izmantot energoefektīvas riepas (var ietaupīt ~7 % degvielas)
- Organizēt regulāras vadītāju apmācības ekonomiskā braukšanā (var ietaupīt 5-25 % degvielas)
- Organizēt konkursu, balvas vadītājiem par energoefektīvāko braukšanu
- GPS sistēmu automašīnās savienot ar programmatūru, kas nodrošina ne tikai maršruta uzskaiti, bet arī informāciju par degvielas patēriņu, ātrumu un citiem datiem
- Vieglo automašīnu parku pamazām pārslēgt uz elektromobiļiem vai hibrīdtehnoloģiju (iespējams izmantot KPFI subsīdiju)
- Strādāt ar piena piegādātājiem, lai viņi spētu samazināt savu degvielas patēriņu

Energoefektīva ražošana

Uzdevums: Uzlabot uzņēmuma konkurētspēju, samazinot produktu energoietilpību, un samazināt Food Union radītās slodzes vidē, t.sk. samazināt fosilās degvielas patēriņu un īpatsvaru.

Ieteicamie pasākumi:

- **Elektroenerģija** – lielākie elektroenerģijas patērētāji ir dzesēšanas un sūkņu sistēma un ražošanas līnijas:
  - Izmatot A kategorijas dzesēšanas, sūkņu un ražošanas līnijas
  - HVAC (apsilde, ventilācija, gaisa kondicionēšanas) sistēmas automatizēta monitoringa ieviešana)
  - Pēc iespējas izmantot dabīgo un LED apgaismojumu
  - Uztādīt saules kolektorus un baterijas saldējuma dzesēšanai
- **Siltumenerģija** (95 % ražošanas procesā, 5 % apsildei):
  - Siltuma zudumu samazināšana un siltummaiņu uzstādīšana
  - Tehnoloģisko procesu integrācija
  - Apsvērt daļēju pilsētas siltumapgādi vai šķeldas katla ieviešanu Limbažos vai Valmierā (kad jāmaina izvēlēties mūsdienīgus zaļus infrastruktūras risinājumus), lai palielinātu vietējo AER izmantošanu

Iesaiņojums, ekomarķējumi un ekodizains

Uzdevums: Attīstīt videi draudzīgu, veselīgu produktu dizainu un ražošanu.

Ieteicamie pasākumi:

- Ieviest ekodizaina pieeju (minimāls resursu lietojums un iesaiņojums, kurš bioloģiski noārdās kā arī informē sabiedrību)
- Pastāvīgi strādāt pie produktu iepakojuma dizaina, iesaistot Latvijas jaunus dizainerus un mācībspēkus un attīstot, un ieviešot videi draudzīgus risinājumus, ko piedāvā iepakojuma industrija
- Izstrādāt produktu ekomarķējumu, to nododot neatkarīgas institūcijas uzraudzībā un kontrolē (atbilstoši ISO14001)

Paldies!

Janis Brizga

Latvijas Universitāte

janis.brizga@lu.lv